

Konu: **Kadim Diller ve Yazılar**

Yazı: **50**

Asya'nın Kutsal Hayvanları

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Asya halkının kendileri ile özdeşleştirdikleri ve kutsal saydıkları birtakım hayvanlar vardı. Bu hayvanlardan kaplumbağa ve dağ keçisi ayrı ve özel bir yere sahiptirler. Kaplumbağa, evini sırtında taşıyan ve çok uzun ömürlü bir hayvan olması itibariyle Asya toplulukları tarafından kutsal sayılmıştır. Asya'da birçok bölgede kaplumbağa heykeli ile karşılaşırız. Kışın alçak ovalara inen ve yazın yüksek yaylalara taşınan Türkler ile Moğollar, sırtında evini taşıyan kaplumbağa ile kendi yaşam tarzları arasındaki benzerlik dolayısıyla kaplumbağa heykellerini geçtikleri yollara dikmişlerdir. Bu yoldan geçenler bir dilek dileyerek, kaplumbağa heykelinin üstüne küçük taşlar bırakmışlardır. Böylece kutsal saydıkları kaplumbağanın dileklerine aracı olacağı inancını yüzyıllar boyunca sürdürmüşlerdir. Altta bir kaplumbağa heykelini ve üzerine bırakılmış dilek taşlarını görüyoruz (Kaynak: **Treasures of Mongolia**, Namsrain Ser-Odjav, Unesco Courier, Mart 1986, sayfa 30)

Bir diğer kutsal hayvan dağ keçisidir. Dağlık bölgelerde yaşamış olan son derece hareketli ve süratli bir yaratık olan dağ keçisi en yüksek tepelere büyük bir rahatlıkla tırmanabilen çevik yapısı ile Türklerin hayranlığını kazanmış, onların kutsal hayvanı olmuştur. Bizim bildiğimiz evcil keçiden farklı olarak uzun ve yay gibi kıvrık boynuzları vardır. Günümüzde bu hayvanları ancak hayvanat bahçelerinde görebilirsiniz zira yaygın bir avlanma sonucu nesilleri hemen hemen tükenmiş durumdadır.

Dağ keçisinden **6** sayılı **Kaya Resimleri** başlıklı yazımda söz ettim. Bu hayvanlara en eski Türk kaynaklarından bilindiği kadarıyla, oğlak deniliyordu. Bugün ise keçi yavrusuna oğlak diyoruz. Bu sözcüğün yapısında **oğ** (yükselme) kök sözcüğü ve **-lak** takısı vardır. Ek kısmındaki -lak takısı bir eylem sözcüğünü sıfata dönüştürmektedir. Örneğin, parlamaktan parlak, çatlamaktan çatlak gibi pek çok sözcük bulunabilir. Oğ kök sözcüğünün **OKH** sözü ile ilişkili olduğu ve batıya göç eden Ön-Türk boylarının genel adı olduğunu **22** sayılı **Ok Halkları** başlıklı yazımda değindim.

Orta-Asya
KÜLTİĞİN
anıtı ve
üstttteki
OĞLAK
simgesi

Ön-Türk boylarında oğlak ve geyik, Hint kültüründe inek, Akdeniz ve Mezopotamya kültürlerinde boğa ve nihayet Anadolu Türkmenlerinde koç simgeleri ile karşılaşıyorsak bunların ortak bir nedeni olması gerekir. Hepsinde hemen göze çarpan ortak özellik tüm bu yaratıkların boynuzlu oluşlarıdır. Ancak gök ve güneş kültü çerçevesinde ele alındıklarında yücelik, yükselme ve güçlenme simgesi olarak yönetici kralların tercihli simgeleri oldukları da bir gerçektir. Yandaki Resimde görülen **Kültigin** anıtı tümüyle Orhon harfleriyle bezenmiş önemli bir eserdir. Üzerindeki oğlak simgesini yanda büyüterek göstermekteyim.

Üstteki resimde ise çeşitli motiflerle süslenmiş olan koyun heykeli şeklindeki mezar taşı görülmektedir. Bu mezar taşı Tiflis'te bulunmuştur (Kaynak: **Ahlat Mezar Taşları**, Beyhan Karamağaralı, Türk Tarih Kurumu yayını, 1992, Ankara). Taşın üzerinde kabartma olarak dağ keçisi motifi açıkça görülmektedir. Bu türden mezar taşları, büyük bir olasılıkla, boy ve oymak başkanlarının mezarlarına ait idiler. Anadolu'ya Kafkaslar üzerinden göç etmiş olan Türkmen boylarının koç simgeleri ile Asya'daki kutsal dağ keçisinin yakın ilişkisini bu tür örneklerin bolluğundan anlıyoruz.

Türkmen halılarındaki koçbaşı ve koçboynuzu motifleri hepimizce bilinen yaygın simgelerdendir. Yöneticilerin tercihli simgesi durumundaki oğlak ve koç (koyun) Kafkasya ve İran'da uzunca bir süre varlığını sürdürmüş olan **Akkoyunlu** ile **Karakoyunlu** Türk devletlerinin adına kadar girmişlerdir. Kutsal saydıkları bu hayvanlar aslında onların gündelik yaşam tarzlarını yansıtmakta, doğaya olan sevgi ve yakınlıklarını aktarmaktadır.